

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง เรื่องอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโจง สามารถสรุป
ผลการวิจัยและเสนอแนะได้ดังนี้

1. บทสรุป

ปัจจุบันแม้จะยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่แน่ชัดว่า พระพุทธรูปที่ถูกสร้างขึ้นมาแทนพระพุทธรูปเจ้านั้นเกิดขึ้นในยุคสมัยใด หากเชื่อตามตำนานพระพุทธรูปประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจเชื่อได้ว่าพระพุทธรูปมีการสร้างตั้งแต่ในครั้งพุทธกาลแล้ว แต่จากการศึกษาหลักฐานด้านวัตถุพบว่าพระพุทธรูปสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในแคว้นคันธาราฐ ประเทศอินเดียราวพุทธศตวรรษที่ 6 ที่มีลักษณะรูปแบบผสมผสานระหว่างศิลปะกรีกกับศิลปะอินเดีย จากนั้นก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามยุคสมัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในดินแดนของประเทศไทยพบที่มีการสร้างพระพุทธรูปที่มีรูปแบบเฉพาะของตนเองในยุคสมัยทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 มีศูนย์กลางของวัฒนธรรมอยู่ที่จังหวัดนครปฐม นอกจากนั้นยังพบหลักฐานทางโบราณคดีของศิลปะทวารวดีได้อีกหลายแห่งในประเทศไทย

จากการสำรวจพระพุทธรูปในลุ่มน้ำโจงพบว่า พระพุทธรูปที่ปรากฏในโบสถ์ หรือพระประธานในโบสถ์ รวมทั้งพระพุทธรูปสำคัญที่มีความโดดเด่นนั้นมีรูปแบบหลากหลาย แต่ใน รูปแบบที่หลากหลายนั้นยังมีลักษณะบางอย่างที่กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะร่วมของพระพุทธรูป จนสามารถแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโจงได้แก่ อัตลักษณ์ด้านรูปแบบ หรือพุทธลักษณะ อัตลักษณ์ด้านเทคนิคการสร้าง และวัสดุ ปางของพระพุทธรูปซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีส่วนน้อยที่เป็นปางอื่นๆ เช่น ปางสมาธิ ปางประธานพร ปางประทับยืน ในอาริยาบทต่างๆ แต่ที่โดดเด่นจนสามารถสะท้อนภาพอัตลักษณ์สุนทรียภาพแห่งลุ่มน้ำโจงได้ดีที่สุดคือ พระพุทธรูปปูนปั้นที่สร้างโดยฝีมือของช่างพื้นบ้าน ซึ่งผลงานพระพุทธรูปปูนปั้นดังกล่าวประกอบไปด้วยคุณค่าทางความงาม (Aesthetics Value) เป็นการรวบรวมในเรื่องของความประณีต ความละเอียดมีระเบียบน่าทึ่ง มโหฬาร ประหลาด แปลกหูแปลกตา และเป็นสิ่งที่มีคุณงามความดี หรือศีลเลิศทำให้ผู้พบเห็นพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโจงเกิดความประทับใจไปอีกนานสิ่งเหล่านี้เรียกรวมกันว่า คุณค่าทางความงาม โดยเกณฑ์ของความงามที่มีอยู่ในงานทัศนศิลป์ ซึ่งสามารถรับรู้และยอมรับโดยทั่วไป เป็นการประสานกันของส่วนประกอบต่างๆ ของความงาม เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง สี แสงเงา พื้นผิว โดยผู้สร้างสรรค์งานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโจงจะแสดงออกตามความรู้สึกศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาในรูปแบบช่างพื้นบ้านจนเกิดเป็นความงามอันบริสุทธิ์ นอกจากนั้นยังพบว่าพุทธปฏิมาดังกล่าวยังสามารถสะท้อนคุณค่าทางเรื่องราว (Content Value) ซึ่งบ่งบอกถึงความหมาย

เรื่องราว ความเกี่ยวข้องและจุดประสงค์แฝงอยู่ในผลงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง นอกจากนั้นยังสามารถบอกเนื้อหาสาระสำคัญว่ามี คุณค่าอะไร อย่างไรในแง่ต่างๆ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อศรัทธาในสิ่งเร้นลับ วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง การปกครอง วรรณคดี นิทานพื้นบ้าน และคุณค่าที่สามารถสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของคนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของพุทธศาสนิกชนที่อาศัยตามลุ่มน้ำโขงได้เป็นอย่างดี

แม้คุณค่าทางความงามและเรื่องราวจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อ และรสนิยมของมนุษย์ในสังคมแต่ละสมัย ดังนั้นการมองคุณค่าในงานพุทธปฏิมาแต่ละสมัยจึงมีความแตกต่างกันออกไป แต่จากประวัติศาสตร์ที่มีมาอย่างยาวนานของพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขงสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในชุมชนลุ่มน้ำโขงยังคงผูกแน่นอยู่กับศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และสร้างสรรค์พระพุทธรูปขึ้นมาจนเกิดเป็นอัตลักษณ์สุนทรียภาพแบบลุ่มน้ำโขง ดังนั้นอัตลักษณ์สุนทรียภาพในงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขงจึงเป็นคั้งภาพสะท้อนความเกี่ยวข้องของ “สิ่งภายใน” (Inner) นั่นคือ ศรัทธา และลักษณะทางพฤติกรรม (The aspect of human behavior) ของคนในชุมชนซึ่งแสดงออกมาในงานประติมากรรม อัตลักษณ์สุนทรียภาพในงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขงที่ปรากฏจึงเป็นการสะท้อนปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลุ่มน้ำโขงในเชิงสัญลักษณ์ที่ยอมรับร่วมกัน เป็นสัมพันธ์ภาพของกิจการต่างๆ ที่มีปรากฏอยู่ในสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา สัมพันธ์ภาพของส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเข้ามาเป็นสังคมนั้นเรียกว่า “โครงสร้างของสังคม” (Structure Of A Society) เป็นโครงสร้างของสังคมที่มีอัตลักษณ์สุนทรียภาพแบบเฉพาะ และแพร่กระจายอัตลักษณ์สุนทรียภาพดังกล่าวทั่วลุ่มน้ำโขง

จากการศึกษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง จึงสามารถสรุปอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง ได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง

พุทธปฏิมา	
วัฒนธรรมและคติความเชื่อในการสร้างพุทธปฏิมา	เกิดจากความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยเชื่อว่าพระพุทธรูปเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า และส่วนหนึ่งยังเชื่อว่าการถวายพระพุทธรูปของชาวไทย-ลาวส่วนนั้นถือเป็นการสร้างบุญใหญ่ และช่วยอุทิศส่วนบุญ รวมไปถึงการช่วยสะเดาะเคราะห์ให้แก่ผู้สร้างและญาติพี่น้องได้ด้วย
ภูมิปัญญาในการสร้างพุทธปฏิมา	ภูมิปัญญาในการสร้างรูปทรงของช่างปั้นหรือปฏิมากร ถือว่าเป็นภูมิปัญญาพื้นฐานในการได้มาซึ่งพระพุทธรูปปฏิมา ซึ่งเป็นเทคนิคที่เกิดได้เฉพาะบุคคล และเป็นภูมิปัญญาที่มีรูปแบบหรือกระบวนการที่คล้ายคลึงกับการสร้างรูปทรงในงานประติมากรรมโดยทั่วไป ในสมัยทวารวดีพบว่า มีการใช้วัสดุ

	<p>การสร้างพระพุทธรูปหลายอย่าง ได้แก่ ดินเผา ปูนปั้น สีลา ทองสำริด จนกระทั่งถึงสมัยสุโขทัย ล้านนา อโยธยา และรัตนโกสินทร์ จึงมีวัสดุชนิดอื่นเพิ่มขึ้นมา ได้แก่ ทองคำ นาก ไม้ หินสีต่างๆ หรือสลักจากศิลาแลงเป็นโคลน แล้วปั้นปูนทับ รวมทั้งการก่ออิฐถือปูน หากเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่โดยทั่วไปแล้ว ไม่ว่าพระพุทธรูปจะสร้างด้วยวัสดุประเภทใดก็ตาม มักมีการลงรักปิดทองด้วย นอกจากนี้ยังมีวัสดุ อื่นๆ เช่น ทองเงิน นำมาสร้างพระพุทธรูปในลักษณะของการบุหรือทำเป็นแผ่นคูนนูน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้วัสดุที่นิยมสร้างพระพุทธรูปปฏิมาที่เป็นองค์ประธานภายในสิม (โบสถ์)</p>
<p>วัสดุหลักในการสร้างพระพุทธรูปปฏิมา</p>	<p>ในฝั่งไทยมักสร้างจากวัสดุที่เป็นสำริดในเวลาที่มีบูรณะทำความสะอาดแต่ละครั้งนั้น จะทำพบตำแหน่งหรือส่วนที่องค์พระเสียหายหรือชำรุดซึ่งทำให้สามารถซ่อมแซมและดูแลได้โดยง่าย ในฝั่ง สปป.ลาวนั้นพระพุทธรูปที่พบโดยส่วนใหญ่จะเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น</p>

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอัตลักษณ์พุทธรูปปฏิมาน้ำโขง ในพื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และในพื้นที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความตระหนักในความสำคัญเรื่องของงานพุทธรูปปฏิมา ให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องโดยอาจบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นในระบบโรงเรียนเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และต่อยอดงานพุทธรูปปฏิมาให้ดำรงอยู่สืบไปได้ รวมไปถึงการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการต่อยอดเพื่อมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ควบคู่กับการพัฒนา

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบงานรวมไปถึงการศึกษาอิทธิพลของพุทธรูปปฏิมาที่มีผลต่อความเชื่อ จารีตประเพณีวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างแนบแน่นและสืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. หน่วยงานหรือองค์กรปกครองที่อยู่ในพื้นที่ควรให้การหนุนเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของงานพุทธรูปปฏิมา รวมถึงการสร้างอนุรักษ์สืบสานแก่ชุมชนท้องถิ่นต่อไป